III. PILKAPYNAI

Gintaras Abaravičius

Mošos (Naujasodų) pilkapyno kasinėjimai 1994 metais

1994 m. PTC LP tęsė Mošos (Naujasodų) pilkapyno (AR 1662) (Trakų r., Aukštadvario seniūn.) archeologinius tyrimus (žr. ATL 1992 ir 1993 metais. V., 1994. P.99-102).

1994 m. tirti sodybos teritorijoje likę pilkapiai - Nr.2 ir Nr.6. Pilkapis Nr.2 buvo didžiausias šiame pilkapyne. Prieš tyrimus jis buvo 15,2 m ilgio (Š-P), 13,4 m pločio (R-V), iki 60 cm aukščio. Kasinėjimų metu paaiškėjo, kad jis buvo kur kas mažesnis - tik 11,2 m skersmens. Po pilkapio sampilo P šlaitu buvo aptiktas akmenų vainiko puslankis, sukrautas iš vienos ir dviejų viena virš kitos akmenų eilių. Sampilas buvo supiltas iš rudų molingų žemių. Ant pilkapio viršaus buvo aptiktas iš vidutinio dydžio akmenų krautas akmeninis kiautas - grindinys.

Pilkapio V dalyje po sampilu ant buvusio pirminio paviršiaus (rusvos degėsingos žemės) rastas griautinis žirgo kapas, užverstas įvairaus dydžio akmenimis. Žirgo griaučiai gulėjo beveik Š-P kryptimi, jų viršutinė dalis (galvos kaulai, kaklas ir krūtinė) buvo nuardyta. Kape jokių radinių neaptikta. Suardytoje viršutinėje kapo dalyje buvo rasta 30 įvairių lipdytosios keramikos šukelių.

Į R nuo šio kapo bei žirgo suardytų griaučių vietoje aptikta griautinio žmogaus kapo duobė. Ji buvo įkasta jau į supiltą pilkapį, perkasant sampilą, suardant žirgo kapo viršutinę dalį ir įsikasant iki pat įžemio. Duobės V ir P kraštai statūs, sutvirtinti vidutinio dydžio akmenimis, Š ir R kraštai iškasti dviem pakopomis, kurios sutvirtintos vidutinio dydžio akmenimis. Kapo duobė 2,8 m ilgio (ŠV-PR), iki 1,2 m pločio (ŠR-PV). Šiame kape aptikta daugiau kaip 100 vario lydinio dirbinių, kurių daugumą sudarė

nedidelės perskelto riešuto kevalo formos kniedelės, 3 žiediniai antsmilkiniai, pusmėnulio formos kabutis, diržo sagtelė ir keli apkalėliai. Rasti keli geležiniai daiktai: įmovinis ištęsto rombo formos ietigalis su briauna per vidurį, lazdelinis smeigtukas. Kape rastos 29 įvairios lipdytosios keramikos šukės. Duobės užpildo žemėse pasitaikė juodo lipdytinio puodo gludintu paviršiumi šukių. Kape rasta šio puodo petelių dalis, puošta dvigubos laužtinės linijos ornamentu. Kasinėjimų metu rastos 25 šio puodo šukės, kurios buvo pasklidusios pilkapio sampilo centrinėje dalyje. Spėjama, kad šis puodas yra įkapė ankstesnio žmogaus kapo, siejamo su žirgo kapu, ir buvo sudaužytas rengiant vėlesnį palaidojimą.

Žmogaus kapo griaučiai neišliko, tad apie mirusiojo orientaciją galima spręsti pagal įkapes. Atrodo, kad jis laidotas galva beveik į Š. Kapas vėlesnis už žirgo kapą, datuojamas III-IV a.

Pilkapio Nr.2 Š sampilo šone aptiktas gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Jame rasta lipdytos brūkšniuotosios, grublėtosios bei juodos gludintosios keramikos šukių. Kasinėjimų metu rastos 736 šukės. Gyvenvietės kultūriniam sluoksniui skiriamos 627 šukės: 94 brūkšniuotos, 105 brūkšniuotos-grublėtos, 200 grublėtų ir 66 lygiu paviršiumi. Likusios 162 šukės smulkios, nenustatytos rūšies.

Gyvenvietė egzistavo pirmaisiais amžiais po Kr.-VII a. Ateityje tikslinga atlikti jos žvalgomuosius tyrimus siekiant nustatyti šios gyvenvietės teritoriją ir kultūrinio sluoksnio intensyvumą.

Pilkapis Nr.6 buvo 5 m ilgio (Š-P), 4,2 m pločio (R-V), jo aukštis siekė iki 60 cm. Tyrimų metu paaiškėjo, kad pilkapis buvo 4,9 m skersmens. Jis supiltas iš rudo molio, virš kurio susiformavęs storas puvenų sluoksnis su XX a. šiukšlėmis. Ant sampilo paviršiaus aptiktas padrikas, apardytas vidutinio dydžio akmenų kiautas - grindinys. Kasinėjimų metu pilkapyje Nr.6 aptikta vidutinio dydžio akmenų pertvara. Ji dalino pilkapį Š-P kryptimi į dvi nevienodo dydžio kameras. Didesnėje kameroje, užėmusioje pilkapio P dalį, arčiau pilkapio centro, rasta neaiški netaisyklingos formos duobė. Joje rasti tarsi atsitiktinai sukritę sunykusių žmogaus rankų (?) kaulų fragmentai. Kapas suardytas, radinių jame nerasta.